

**YASHIL IQTISODIYOT VA BARQAROR RIVOJLANISHDA
INNOVATSIYALARNI JORIY ETILISHI VA UNING IQTISODIY
SAMARADORLIGI**

Baxridinov Yigitali Nabijonovich

"Profî universiteti" Navoiy filiali,

"Iqtisodiyot va aniq fanlar" kafedrası

iqtisodiyot fani o'qituvchisi

So'nggi yillarda global iqtisodiy jarayonlarda ekologik barqarorlik, resurslardan oqilona foydalanish va atrof-muhitga minimal salbiy ta'sir ko'rsatish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning qisqarishi, energiya tanqisligi va bioxilma-xillikning kamayishi dunyo davlatlarini yangi iqtisodiy model – yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirishga majbur qilmoqda. Yashil iqtisodiyotning markazida innovatsiyalar, ilmiy-texnik taraqqiyot, raqamli texnologiyalar, resurs tejamkor ishlab chiqarish usullari va qayta tiklanuvchi energiya manbalari turadi. Innovatsiyalarni yashil iqtisodiyotga tatbiq etish nafaqat ekologik muammolarni kamaytiradi, balki iqtisodiy o'sishni yangi sifat bosqichiga ko'taradi, raqobatbardoshlikni oshiradi va yangi ish o'rinlari yaratadi.

Yashil iqtisodiyot – bu ekologik toza, energiya va resurslarni tejaydigan, karbon izi past bo'lgan iqtisodiy model bo'lib, unda iqtisodiy o'sish tabiiy resurslarni yo'q qilish hisobiga emas, balki innovatsion texnologiyalar orqali ta'minlanadi. Bunday iqtisodiyotda ishlab chiqarish jarayonlari atrof-muhitga minimal zarar yetkazadigan shaklga keltiriladi. Yashil iqtisodiyotning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

Energiya, suv, xomashyo va yer resurslaridan oqilona foydalanish xarajatlarni kamaytiradi.

Quyosh, shamol, biomassa, geotermal energiya kabi manbalarning ulushi oshiriladi.

Karbon chiqindilarini kamaytirish, chiqindisiz texnologiyalardan foydalanish jarayonning ajralmas qismiga aylanadi.

IoT, sun'iy intellekt, avtomatlashtirish va aqlli tizimlar ekologik samaradorlikni markazlashtiradi.

Innovatsiyalar barqaror rivojlanishning “dvigateli” bo‘lib, ular iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini transformatsiya qiladi. Xususan:

Quyosh panellari, shamol turbinalari, energiya tejamkor qurilmalar, vodorod texnologiyalari yashil iqtisodiyotning asosiy drayverlaridan biridir.

Tomchilatib sug‘orish, aqlli suv boshqaruvi, suvni tozalashning yangi biologik va kimyoviy texnologiyalari resurs tejamkorligini oshiradi.

Agrotexnologiyalar, dronlar, aqlli monitoring tizimlari, ekologik toza agrotexnikalar hosildorlikni oshirib, kimyoviy moddalar iste’molini kamaytiradi.

Elektr transporti, vodorod yoqilg‘isi, chiqindisiz ishlab chiqarish tizimlari atmosferaga chiqariladigan CO₂ miqdorini keskin kamaytiradi.

IoT, Big Data, sun'iy intellekt resurslardan foydalanishni optimallashtiradi.[2]

Innovatsion texnologiyalarni yashil iqtisodiyotga tatbiq etish bir qator iqtisodiy afzalliklarni beradi:

Energiya tejamkor texnologiyalar ishlab chiqarish sarfini kamaytiradi. Masalan, LED yoritish texnologiyalari an'anaviy lampalarga qaraganda 70–80% kam energiya sarflaydi. Bunda korxonalar uzoq muddatda millionlab mablag‘larni tejaydi.

Ekologik talablar kuchaygan bozor sharoitida yashil ishlab chiqaruvchi korxonalar mahsulotlari xalqaro bozorda talab yuqori bo‘ladi.

Qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, “yashil qurilish” kabi sohalar minglab yangi ish o‘rinlarini yaratadi.

Yashil mahsulotlar va texnologiyalar xalqaro miqyosda raqobatbardosh bo‘lib, eksport hajmini oshiradi.

Ekologik barqarorlikni oshirish orqali sog‘liqni saqlash xarajatlari kamayadi, aholining mehnat unumdorligi ortadi.

Yashil texnologiyalar bozori jadal kengayib borayotgan yo'nalishlardan biri bo'lib, xorijiy investorlar uchun jozibador hisoblanadi.[3]

O'zbekiston mustaqillikdan keyingi davrda iqtisodiyotning turli tarmoqlarini modernizatsiya qilish bilan birga, so'nggi yillarda yashil iqtisodiyotga o'tish siyosatini faollashtirdi. Jumladan:

2030 yilga qadar qayta tiklanuvchi energiya ulushini oshirish rejalashtirilgan;

Kuyosh va shamol elektr stansiyalari barpo qilinmoqda;

Suv resurslarini tejaydigan innovatsion sug'orish tizimlari keng joriy etilmoqda;

Ekologik toza transport – elektrobus, elektromobil infratuzilmalari kengaymoqda.

Bunday tashabbuslar mamlakatning barqaror rivojlanish maqsadlariga mos ravishda amalga oshirilmoqda.

Yashil innovatsiyalarni joriy etishda duch kelinadigan muammolar

Innovatsiyalarni keng tatbiq etish bilan birga ayrim qiyinchiliklar ham mavjud:

innovatsion texnologiyalar narxining balandligi;

kadrlar yetishmovchiligi;

ilmiy tadqiqotlar va tajriba-sinov ishlanmalarining sustligi;

texnologik infratuzilma yetarli darajada rivojlanmaganligi;

investorlar uchun yetarli iqtisodiy rag'batlarning bo'lmasligi.[4]

Bularni bartaraf etish uchun davlat tomonidan qo'shimcha qo'llab-quvvatlash, imtiyozlar va grantlar muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, yashil iqtisodiyotga o'tish bugungi kunda har bir davlatning strategik maqsadiga aylangan. Innovatsion texnologiyalarning joriy etilishi ushbu jarayonning asosiy omili bo'lib, ular iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlaydi, ekologik barqarorlikni mustahkamlaydi va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish imkonini beradi. Yashil innovatsiyalarning rivojlanishi O'zbekiston iqtisodiyotining

raqobatbardoshligini oshirish, xalqaro bozorda o'z o'rnini mustahkamlash va ekologik farovon jamiyat yaratishda muhim o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi" PF-5863-son Farmoni. – Toshkent, 2020. – 1–25-betlar.
2. Xamidov, B. Yashil iqtisodiyot asoslari. Toshkent: "Iqtisodiyot" nashriyoti, 2021. – 25–76-betlar.
4. Karimov, A. "Barqaror iqtisodiyotda innovatsiyalarning o'rni." O'zbekiston Iqtisodiy Sharhi, 2022. – 14–29-betlar.
5. Murodova, D. Ekologik boshqaruv va yashil texnologiyalar. Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020. – 52–101-betlar.